

Ending kúnna

Ending mjólkurkúnna er eitthvað sem fær stöðugt meira vægi og athygli í nútíma mjólkurframleiðslu.

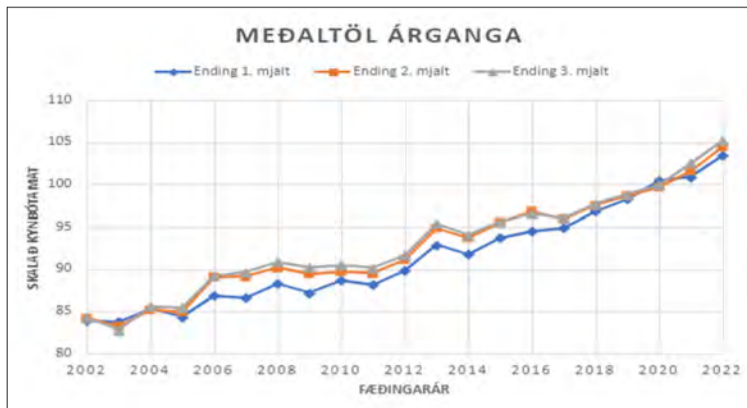

Guðmundur Jóhannesson.

Það að kýrnar endist vel hefur áhrif á rekstrarafkomu auk þess sem aukin ending minnkar sötspor nautgripa-ræktarinnar. Allt bendir til þess að það hafi verið ákaflega skynsamleg ákvörðun að taka endingu inn í kynbótamarkmið nautgripa-ræktarinnar á sínum tíma en eðlilega tekur tíma að sjá áhrifin koma fram.

Einkunn fyrir endingu var fyrst reiknuð hérlendis 2003 og byggði matið á meistaraverkefni Baldurs Helga Benjamínssonar. Notað var svokallað feðralíkan (e. sire model) sem þýddi að einungis nautin fengu einkunn fyrir hversu vel dætur þeirra entust í framleiðslu en til grundvallar var lagður dagafjöldi frá 1. burði til förgunar. Meðal niðurstaðna Baldurs Helga var að ending hefur tengsl við afurðir á þann hátt að því minna sem kýrnar mjólka því minni er endingin. Þetta hefur mest með val bændra að gera, eðlilega farga menn kúm sem lítið mjólka.

Annar þáttur sem í ljós kom að ræður miklu um endingu kúnna er aldur þeirra við 1. burð. Þannig endast kýr sem bera 1. kálfi eldri skemur en þær sem eru yngri við 1. burð og virðist eins mánaðar aldursaukning stytta endingu um 2%. Meðalaldur við 1. burð er nú ríflega 27 mánuðir og því væri hægt að auka endingu kúnna um 6% með því að láta þær bera 24 mánaða. Aðrir þættir sem Baldur Helgi fann að hafa einkum áhrif frá 1. endingu eru jógurhreysti, frjósemi og mjaltir auk þess sem ákveðnir þættir í byggingu höfðu áhrif. Eiginleikar eins og jógur- og spenagerð auk þess sem boldýpri kýr og kýr með breiðar malir virðast endast skemur. Þetta er í takti við niðurstöður erlendis frá og sýnir okkur að við eigum ekki að stefna að ræktun mjög stórra kúa en það sýnir sig einnig að stórar kýr mjólka ekki endilega meira en þær sem minni eru auk þess sem þær þurfa meira fóður til viðhalds.

Mynd. Erfðaþróun endingar í íslenska kúastofninum.

Ár	Aldur við 1. burð, dagar	Aldur við förgun, dagar	Fjöldi burða við förgun	Æviafurðir á dag á lífi	Æviafurðir
2019	845	1.854	2,9	8,8	16.349
2020	825	1.839	2,9	9,0	16.583
2021	819	1.865	2,9	9,4	17.475
2022	816	1.871	2,9	9,3	17.462
2023	816	1.879	3,0	9,5	17.817

Aldur við 1. burð og förgun, meðalfjöldi burða og æviafurðir.

Haustið 2022 var líkanið fyrir endingu endurskoðað og reiknuð ending fyrir 1., 2. og 3. mjaltaskeið. Jafnframt eru nú að hámarki 365 dagar taldir með á hverju mjaltaskeiði og dagarnir einungis færri ef kúnna er fargað á mjaltaskeiðinu sjálfu. Með þessu lagi er þeim kúm sem festa fang fljótt eftir burð ekki refsað og kúm sem halda seint er ekki hampað. Jafnframt var aðferðum breytt þannig að í stað feðralíkans eru nú notuð fjölbreytulíkon þannig að allir gripir fá endingarmat en ekki bara nautin eins og áður. Fyrir eiginleikann endingu er birt mat fyrir 3. mjaltaskeið, þ.e. daga frá 1. burði að lokum 3. mjaltaskeiðs og ending vegur 10% í heildareinkunn eða kynbótamarkmiði stofnsins.

En hvernig skyldi svo endingin hafa þróast? Eru kýrnar að endast betur en áður eða hefur þróunin verið á verri veg? Ef við lítum á erfðaþróun (sjá mynd) þá er hún að þróast á jákvæðan hátt, þ.e. kynbótamat fyrir endingu hefur farið hækkandi. Það þýðir að þau naut sem nú eru í notkun eiga að gefa endingarbetri kýr en eldri naut og við ættum að merkja breytinguna hjá kúnum, þær eiga þá að endast betur en þær gerðu.

Ef við skoðum hvernig mál hafa þróast í stofninum í heild kemur í ljós að á undanföllum fimm árum hefur aldur við 1. burð heldur lækkað þó

hann sé enn töluvert of hár (sjá töflu). Þannig voru kvígurnar að meðaltali 845 daga gamlar við 1. burð árið 2019 en í fyrra (2023) var þessi tala komin niður í 816 daga sem jafngildir um 27, 2 mánuðum. Meðalaldur kúnna við förgun var árið 2019 1.854 dagar en 2023 var þessi tala komin upp í 1.879 daga. Ending kúnna hefur því á sl. fimm árum aukist um 25 daga og þær bera nú að meðaltali 3,0 sinnum í stað 2,9 sinnum áður á sínu æviskeiði. Á sama tíma hafa afurðir aukist og meðalkýrin mjólkar nú 9,5 kg hvern dag sem hún lifir eða 17.817 kg á sinni ævi. Árið 2019 voru sambærilegar tölur 8,8 kg/dag og 16.349 kg æviafurðir. Þarna kemur tvennt til, kýrnar mjólka meira og þær endast lengur.

Raunin er því sú að ending mjólkurkúnna fer vaxandi og er það vel. Áfram bendir þó ekkert annað til þess en að sömu þættir ráði endingu kúnna, þ.e. afurðageta, jógurhreysti, frjósemi og byggingareiginleikar.

Þeir þættir sem hafa nokkuð áreiðanlega aukið endingu kúnna eru kynbætur og útbreiðsla mjaltabjóna en óneitanlega er minna álag á jógur kúa sem mjólkaðar eru oft á sólarhring.

Höfundur er ábyrgðarmaður í nautgripa-rækt.

Mjög mikilvægt er að hér séu stundaðar tilraunir á yrkjum til að prófa

Eins en samt ólík

– Um mikilvægi yrkjavals

Nú þegar sólin hækkar á lofti fer hugurinn að hvarfla að vorverkum, jarðvinnslu og sáningu. En hverju á að sá, er ekki allt gott sem vel er grænt?

Þórey Gylfadóttir.

Það er því miður ekki svo einfalt, bæði eru tegundir fóðurjurtar margar og svo eru mörg yrki af hverri tegund. Við þurfum því að velja fyrir okkur hvaða tegundir það eru sem eru líklegar til að mæta þörfum okkar en þó er ekki síður mikilvægt að vera sér meðvitaður um mismunandi yrki hverrar tegundar og ólíka eiginleika þeirra.

En hvaða eiginleikar eru það sem skipta okkur mestu máli þegar kemur að vali á sáðvöru til fóðuröflunar? Við viljum mikla uppskeru af miklum gæðum og ef við sáum fjölærum tegundum viljum við auðvitað góða lifun og endingu líka. Því miður er ólíklegt að ein og sama tegundin, eða yrkið, nái að uppfylla allar þessar óskir okkar, jafnvel þó að við sleppum alveg að horfa til annarra mikilvægra áhrifaþátta varðandi árangur ræktunarinnar, svo sem jarðvinnslu og umhverfisþátta.

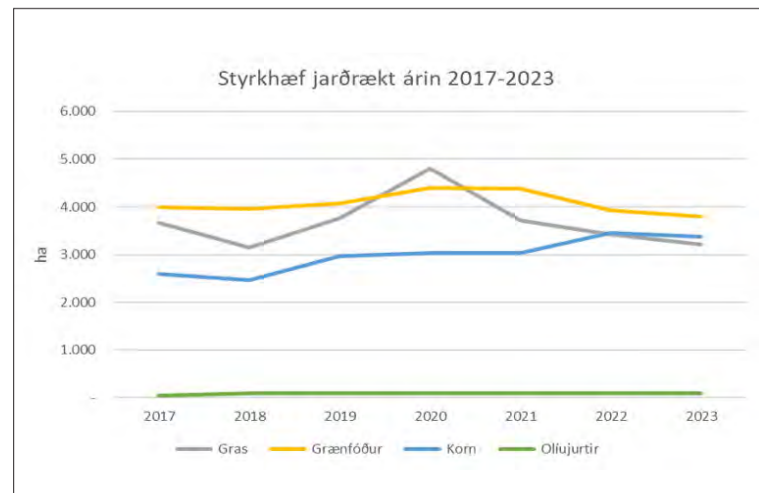
En hvað er það sem ræður eiginleikum tegunda og yrkja? Plöntur eru aðlagðar að ólíkum aðstæðum sem hefur bein áhrif á útlit þeirra, eiginleika og hæfni til að bregðast við umhverfi sínu. Plöntur sem aðlagðar eru norðlægum slóðum eru alla jafna lágvaxnari og hafa meira rótarkerfi en þær sem aðlagðar eru suðlægari slóðum.

Fyrir nytjaplöntur þýðir þetta að suðlægari tegundir, og/eða yrki, eru uppskerumeiri en norðlægari ættingjar þeirra. Lifun og ending suðlægara tegunda, og/eða yrkja, er aftur á móti verri en þeirra sem vanar eru kulda og trekk. Auk þess eru aðrir eiginleikar svo sem sláttur og beitarþol, fóðurgæði og aðrir þættir sem eru mikilvægir fyrir nytjaplöntur sem eru breytilegir milli tegunda, og/eða yrkja.

Grundvallarmunur er á norðlægum og suðlægum tegundum og yrkjum þegar kemur að lifun og/eða hversu fljótt plantan fer af stað að vori, eða eftir sáningu. Þessum þáttum er stjórnað af flóknunum kerfum í plöntunni og þess vegna bregðast þær mismunandi við umhverfi sínu, svo sem hitastigi og ljóslotu, sem hefur bein áhrif á lifun þeirra og flýti.

Vegna þessa rjúka sumar plöntur af stað ef það kemur hlýr kaflí í febrúar eða mars meðan aðrar láta ekki plata sig svo auðveldlega um að vorið sé komið. Eins er það þegar kemur að vetrarplantna að hausti, sumar taka mark á samspili hitastigs og ljóss og undirbúa vetrardvala meðan aðrar taka ekki mark á skilaboðum umhverfisins og halda að partíið sé endalaust. Veðrið er sífbreytilegt frá degi til dags og frá ári til árs, það þekkjum við, en gangur sólarinnar, ljóslotan er sú sama frá ári til árs. Það hvenær daginn tekur að lengja þar til nóttin hörfar alveg þar til hún tekur næstum að fullu við að nýju, þetta er einkennandi fyrir norðlegar slóðir og þetta þekkjum plöntur sem aðlagðar eru að þeim, hvað sem hitastigi líður.

Með markvissum kynbótum er hægt að bæta aðlögun nytjaplantna

Bílskúrs- og iðnaðarhurðir

- Stuttur afhendingartími
- Hágæða íslensk framleiðsla
- Val um fjölda lita í RAL-litakerfinu
- Vindstyrktar hurðir

Smíðað eftir máli

Iðnaðarhurðir

Iðnaðarhurðir með gönguhurð

Bílskúrshurðir

Hurðir í trékarma

Tvískiptar hurðir

Fyrsta flokks þjónusta og ráðgjöf

HURÐIR

Tunguháls 10, 110 Reykjavík, sími 567 3440, vagnar@vagnar.is, vagnar.is